

Noul Dicționar Ortografic, Ortoepic și Morfologic, 2005
(DOOM – ediția a II-a)

Sub aspect cantitativ, inventarul DOOM² conține peste 62.000 de cuvinte: s-au păstrat cea mai mare parte a intrărilor din DOOM, la care s-au adăugat cca 2.500 de cuvinte noi. La cca 3.500 de cuvinte din DOOM¹ s-au efectuat intervenții care afectează într-o măsură sau alta normarea sau interpretarea lor.

Principalele intervenții operate și care fac din DOOM² aproape o lucrare nouă sunt, în linii mari, următoarele: au fost corectate unele erori și modificate o serie de recomandări ale DOOM¹ privind scrierea și/sau pronunțarea formei-tip a unor cuvinte sau unele forme flexionare, admițând unele variante literare libere și eliminând altele.

Semnele ortografice folosite (și) ca semne ortografice sunt: apostroful, bara oblică, blankul, cratima, linia de pauză, punctul, virgula.

Apostroful este singurul semn exclusiv ortografic; este rar folosit în ortografia românească actuală.

În limba literară, apostroful marchează, mai ales în stilul publicistic, în indicarea anilor calendaristici, absența accidentală a primei sau a primelor două cifre: '918, '89. În construcțiile cu prefixe de tipul *ante-'89*, *post-'89*, cratima precedă obligatoriu apostroful.

Apostroful se regăsește în unele împrumuturi din alte limbi (în care are alte funcții decât în română), cum sunt: substantive comune neadaptate (*five o'clock*); nume proprii străine de persoană (*D'Annunzio*, *D'Artagnan*, *O'Neill*); nume de firme străine conținând „genitivul saxon” (*Mc Donald's*).

Apostroful nu se utilizează în scrierea formelor literare ale cuvintelor românești, ci notează realități fonetice din vorbirea familiară, neglijentă, populară sau regională, în tempo rapid, ori deficiențe de rostire ale unor vorbitori, apărând în utilizări contextuale ale cuvintelor (*săru' mâna* pentru *sărut mâna*). El notează căderea accidentală a unui sunet: consoană (*al'fel*, *cân'va*, *da'*, *dom'*, pentru *altfel*, *cândva*, *dar*, *domn*) sau vocală (*altădat'*, *făr' de*, *lu'* (*Mihai*), *numa'*, *pân' la*, *tocma'*, *vin'* pentru *altădată*, *fără de*, *lui* (*Mihai*), *numai*, *până la*, *tocmai*, *vino/vină*) sau a mai multor sunete sau silabe (*dom'le*, *'neața* pentru *domnule*, (*bună*) *dimineața*).

Virgula se utilizează în interiorul unor locuțiuni adverbiale cu structură simetrică (*cu chiu, cu vai; de bine, de rău*); între interjecții identice care se repetă (*boc, boc; cioc, cioc, cioc; hai, hai; ham, ham; mac, mac; miau, miau; nani, nani*) sau între interjecții cu valoare apropiată (*trosc, pleosc*); între cuvinte care se repetă identic (*doar, doar*) sau cu unele modificări: *încet, încetișor*. Acestea se pot despărți și prin cratimă (*cioc-cioc-cioc; doar-doar, încet-încetișor*) sau, în cazul interjecțiilor, prin semnul exclamării (*boc! boc!; trosc! pleosc!*). Succesiunile de interjecții cu valori diferite se scriu în cuvinte separate (*ia hai*).

Cratima este semnul ortografic cu cele mai multe funcții. În unele cazuri are caracter permanent (*dă-l, de-a dreptul, las-o, s-a dus, ți-l dă, nu dă îl, de a dreptul, lasă o, se a dus, ți îl dă*), iar în altele – accidental (*de-abia sau de abia, n-am sau nu am*).

Cratima redă rostirea în tempo rapid a derivatelor cu prefixele *ne-* și *re-* de la teme care încep cu *îm-*, *în-* și, neliterar, a compuselor cu prepoziția *de* de la același tip de teme, notând afereza lui *î-* la începutul cuvintelor de bază (*ne-mpăcat, ne-ncetat, a re-mpărți, a re-ncălzi*, față de rostirea în tempo lent: *neîmpăcat, neîncetat, a reîmpărți, a reîncălzi; de-mpărțit, de-nmulțit*, față de *deîmpărțit, deînmulțit*). Ea leagă articolul hotărât enclitic sau desinența de cuvintele greu flexionabile în cazul: numelor literelor și sunetelor: *x-ul, x-uri*; substantivelor provenite din numerale cardinale notate cu cifre: *10-le* „nota 10”, *11-le* „echipa de fotbal”; împrumuturilor și numelor de locuri a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *bleu-ul; Bruxelles-ul; dandy-ul*, pl. art. *dandy-i* (nu *dandi*, pl. art. *dandii*); *show-ul, show-uri*. Cratima poate lega unele cuvinte care se repetă identic (*doar-doar, foarte-foarte, încet-încet, mai-mai, poate-poate, prea-prea*) sau cu unele modificări (*încet-încetișor, singur-singurel*).

Se recomandă atașarea fără cratimă a articolului sau a desinenței la împrumuturile – chiar neadaptate sub alte aspecte – terminate în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *boardul, boarduri; clickul, clickuri; trendul, trenduri*.

Linia de pauză este utilizată ca semn ortografic numai în scrierea unor cuvinte compuse complexe (cu caracter mai mult sau mai puțin ocazional) care cuprind cel puțin un cuvânt compus scris cu cratimă: *americano – sud-coreean, nord – nord-vest*.

Punctul. Nu sunt urmate de punct: abrevierile care păstrează finala cuvântului abreviat: *cca, dl, dle, dna, d-ta* pentru *circa, domnul, domnule, doamna, dumneata*; abrevierile numelor punctelor cardinale: *E, N, V, S*.

Actualmente se preferă scrierea fără puncte despărțitoare: *SUA, UNESCO*.

Reguli de scriere și de pronunțare literară

Conform *Hotărârii Academiei Române* din anul 1993, sunetul [î] este redat în două moduri, după criteriul poziției în cuvânt și după criteriul morfologic. Astfel, se scrie *â* în interiorul cuvintelor, inclusiv în forme ale verbelor de conjugarea a IV-a terminate la infinitiv în *-î* (*coborâi, coborâsem, coborând, coborât*) și în derivate cu sufixe de la cuvinte terminate în *-î* (*chiorâș, hotărâtor, târâtor*).

Numele de familie se pot scrie în interior cu *â* sau *î*, în funcție de tradiția familiei, de dorința purtătorilor și de actele de stare civilă.

După ș și j: a, e, i sau ea, ă, â

După *ș* și *j* se scrie și se pronunță *a, e, i* sau, respectiv, *ea, ă, â*, în funcție de structura morfologică a cuvântului, și anume:

- în rădăcina cuvântului se scrie și se pronunță numai *a, e, i* (și nu *ea, ă, â*): *așază, deșartă, înșală, mușama, șapcă, șase; jale, jar, tânjală; așeza, înșela, șerpoaică, șes; jecmăni, jeli; mașină, șir; jilț, jir*;
- se scrie *-ează* (ca și în *lucrează*) la indicativ prezent persoana a III-a: *înfățișează, angajează*.

Reguli de scriere și de pronunțare literară

- Se scrie *-ea/-ească* (ca și în *citea, să citească*) la indicativ imperfect, respectiv conjunctiv prezent persoana a III-a: *sfârșea, îngrijea; să sfârșească, să îngrijească*.
- Se scrie *-eală* (ca și în *îndrăzneală*): *greșeală, oblojeală, tânjeală (rar) „tânjire”*.
- Se scrie *-ean* (ca și în *brașovean*): *ieșean, clujean*.
- Se scrie *-eață* (ca și în *negreață*): *roșeață*.

- Se scrie *-ească* (ca și în *bărbătească*): *strămoșească, vitejească*.

Accentul

- *-i* și *-u* final sunt accentuați în unele împrumuturi: substantive (*colibri*, *taxi*) și adjective: *kaki*;
- *-o* final este neaccentuat în majoritatea cuvintelor în care apare: *in-folio, radio*;
- *-o* final este accentuat în substantive și adjective mai recente: *antihalo, halo, indigo, maro*.
- În funcție de uzul literar actual, normele actuale recomandă o singură accentuare la cuvinte precum *adică, aripă, avarie, caracter, călugăriță, doctoriță, duminică, miros, regizor, sever, șervet*.
- La unele cuvinte mai vechi sau mai noi se admit variante accentuale literare libere (indicate în *Dicționar* în ordinea preferinței), cu unele deosebiri față de DOOM¹: *acatist/acatist, anost/anost, antic/antic, gingaș/gingaș, hatman/hatman, intim/intim, jilav/jilav, penurie/penurie, profesor/profesor, trafic/trafic*.

Unele accentuări respinse de normă sunt inculte (*butelie*), în timp ce altele sunt tolerabile, nereprezentând propriu-zis greșeli, ci variante livrești, mai apropiate de unul dintre etimoane, uneori cu încercarea de specializare semantică sau de domeniu (*caracter, fenomen*), ori accentuări mai vechi (*călugăriță, doctoriță*) și/sau regionale (*bolnav, dușman*).

Se recomandă o singură accentuare la forme verbale ca: indicativul și conjunctivul prezent persoana I și a II-a plural și imperativ persoana a II-a plural – accentuate pe sufixul *-e* la conjugarea a II-a (tipul *tăceți*), respectiv pe temă la conjugarea a III-a (tipul *bateți*); formele verbului *a fi suntem, sunteți*.

Accentul este mobil la substantivele neutre terminate în *-o* intrate mai de mult în limbă (*radio, zero*), la care accentul se deplasează pe *o* la forma articulată hotărât (*radioul, zeroul*) și la plural (*radiouri, zerouri*).

La împrumuturile mai recente și la termenii de specialitate, accentul este stabil: *avocadoul*.

În flexiunea verbală, accentul este mobil (căzând pe temă sau pe desinență) chiar la același mod și timp: perfect simplu persoana I singular *adusei*, I plural *aduserăm*. Cuvintele polisilabice pot avea, pe lângă accentul principal (forte), mai puternic, și un accent secundar, mai slab: *anteroposterior*, *meglenoromân*.

Scrierea cu literă mică

Se scriu, de regulă, cu litere mici:

- substantivele comune (chiar dacă provin din nume proprii) folosite izolat sau în interiorul unei comunicări, printre care cele care desemnează:
  - tipuri omenești denumite după numele propriu al unor personaje: *un adonis*, *un apolo*, *un donjuan*, *un harpagon*, *un mitică*, *un păcală*;
  - obiecte denumite după creatorul lor (în sensul cel mai larg) sau după locul de proveniență: *un marghiloman*, *o havană*, *olandă*;
  - ființe mitice multiple (indiferent de mitologia din care provin): *ciclop*, *elf*, *gigant*, *iele*, *muză*, *nimfă*, *rusalcă*, *satir*, *sirenă*, *titan*;
- funcții și calități (oricât de importante): *avocat*, *cancelar*, *deputat*, *domn*, „domnitor”, *general*, *han*, *ministru*, *pașă*, *prefect*, *premier*, *președinte*, *primar*, *prim-ministru*, *principe*, *rege*, *secretar de stat*, *senator*, *sultan*, *șah*, *voievod*, *vodă*;
- denumiri de sisteme economico-sociale (*capitalism*, *feudalism*), epoci geologice (*mezozoic*), perioade istorice relativ slab individualizate (*epoca modernă*, *paleolitic*, *perioada contemporană*), războaie care nu au nume unice (*războaiele balcanice*, *punice*);
- denumiri de varietăți de plante și de animale, soiuri de vin, produse alimentare etc.: *aligote*, *angora*, *astrahan*, *băbească*, *buldog*, *cabernet*, *camembert*, *cornul-caprei* (varietate de ardei), *ionatan*, *merinos*, *spancă*, *tigaie*, *țurcană*;
- substantivele cu sens generic care nu fac parte din numele propriu al entităților geografice și administrativ-teritoriale care le urmează: *aleea Nucșoara*, *balta Călărași*, *băile Govora*, *bulevardul Nicolae Bălcescu*, *calea Floreasca*, *comuna Tudor Vladimirescu*, *fluviul Dunărea*, *insula Sfânta Elena*, *județul Bistrița-Năsăud*, *munții Carpați*, *parcul Herăstrău*, *pasul Bran*, *peninsula Florida*, *piața 1 Mai*, *republica Ucraina*, *râul Olt*, *strada Cuțitul de Argint*, *strada*

Pictor Luchian, șoseaua Mihai Bravul, vârful Ciucaș (Pe plăci indicatoare, în indicarea adresei, pe hărți etc., aceste substantive se scriu cu literă mare.);

- pronumele de politețe: *dumneata, dumneavoastră*;
- cuvintele ajutătoare din componența unor nume proprii, și anume: în propoziție, elementele inițiale (*cel de-)*al, (*cea de-)*a din numărul de ordine al unor manifestări periodice se scriu cu literă mică: *Participanții la (cel de-)al X-lea Congres...*

Se scriu cu literă mică și numele domeniilor la care se referă funcțiile: *ministrul de externe, ministrul afacerilor externe al...*, dar numele oficiale complete de funcții se scriu cu literă mare.

Se pot scrie, ocazional, cu literă mică, unele cuvinte care, în mod obișnuit, se scriu cu literă mare, pentru a realiza un anumit efect stilistic (*ceaușescu, pcr*) sau grafic (*univers enciclopedic* pe unele publicații ale editurii în cauză).

Potrivit unor reguli încetățenite de multă vreme în limba română, se scriu cu literă mică substantivele comune care denumesc popoare, zilele săptămânii și lunile anului și disciplinele de învățământ (care în unele limbi se scriu cu literă mare).

Denumirile epocilor istorice de importanță majoră se scriu cu literă mare.

Pe etichete, numele unor produse se scriu cu literă mare.

Scrierea cu literă mare

Se scriu, de regulă, cu literă mare la inițială:

- primul cuvânt (chiar dacă este substantiv comun sau orice altă parte de vorbire) dintr-o comunicare – fie că aceasta este sau nu propoziție (notă de subsol, inclusiv când începe cu abrevieri folosite în indicațiile bibliografice; titlu de coloană dintr-un tabel etc.);
- în corespondență, cereri etc., cuvântul cu care începe prima comunicare după formula de adresare urmată de virgulă: *Domnule Director, Subsemnatul...; Domnule Director, Vă rog să binevoiți...*;

- numele de personaje religioase, mitologice, folclorice, literare: *Alah, Atotputernicul, Barbă-Albastră, Cenușăreasa, Don Juan, Dumnezeu, Făt-Frumos, Harpagon, Isus Hristos, Mântuitorul, Mama-Pădurii, Păcală, Ra, Scaraoțchi, Sfarmă-Piatră, Sfânta Fecioară, Sfânta Maria, Sfânta Treime, Sfântul Constantin, Sfântul Duh, Tatăl „Dumnezeu”, Venus, Zeus;*
- în toponime, prepozițiile, numeralele ș.a. aflate pe primul loc: *După Deal* (sat), *Între Gârle* (stradă), *La Om* (vârf de munte) *Trei Brazi* (cabană);
- numele de aștri și constelații: *Cornul-Caprei, Marte, Saturn, Ursa-Mare*, inclusiv *Luna, Pământul, Soarele* în terminologia astronomică;

Pe etichete, plăcuțe, indicatoare, în adrese, pe hărți, în titlurile coloanelor din tabele etc., cuvintele scrise în mod obișnuit cu literă mică se scriu cu literă mare: *Aligote, Băbească, Camembert, Aleea Nucșoara.*

Termenii generici care nu sunt incluși în denumirea geografică propriu-zisă se scriu cu literă mică; la fel, de regulă, sintagma *țările române*, care nu a fost niciodată numele propriu al unei unități.

Un citat neprecedat de două puncte începe cu literă mică.

În unele nume de familie străine se scriu cu literă mare și articolul sau particulele din componența lor: *Vittorio De Sica, Luca Della Robbia, Du Cange, Ibn Saud, Le Corbusier, J.-L. Mac Adam, Eugene O'Neill, Vincent Van Gogh.*

Substantivele care denumesc funcții, ranguri etc. și nu fac parte din numele propriu, precum și cuvintele ajutătoare din componența altor nume de persoană se scriu cu literă mică.

Se scriu cu litere mari și alte realități cu caracter religios, ca *Sfânta Scriptură, Sfântul Mormânt, Sfântul Munte*, iar în textele bisericești și alte substantive (*Atotțiitorul, Domnul nostru Isus Hristos, Părinte*), precum și pronumele și adjectivele pronominale referitoare la Dumnezeu sau la Isus Hristos (*ne rugăm Ție, Doamne; mare mila Ta*).

Adverbe

Rostirea și scrierea *diseară* sunt preferate lui *deseară*, deoarece nu se mai percepe, în general, proveniența din *de + seară*.

Se scriu cu cratimă adverbele compuse:

- (parțial) analizabile (incluzând uneori adverbe provenite din substantiv: *alaltăieri-diminează, azi-măine, azi-noapte, mâine-diminează*;
- rimate sau/și ritmate, formate din elemente care nu există independent: *ceacpac, harcea-parcea, (ni)tam-nisam*;
- provenite prin schimbarea categoriei gramaticale din substantive compuse scrise cu cratimă: *după-amiaza, după-amiază, după-masa, după-masă* „în a doua parte a zilei”;

Scrierea împreună deosebește unele adverbe de grupurile de cuvinte cu o structură asemănătoare, în care componentele își păstrează independența și înțelesul, și care se scriu în cuvinte separate: *altă dată, alt fel, bine înțeles, câte o dată, de cât, de fel, de grabă (De grabă, a greșit), de loc, de mult, de plin, de sigur (De sigur, e sigur), de vale, de vreme, după amiaza (După amiaza aceea toridă a urmat o seară răcoroasă), după masa (A plecat imediat după masa de prânz), fie cum (Fie cum vrei tu), în continuu, într-una* (scris cu cratimă din motive fonetice), *nici când, nici (de) cum, nici odată, nici o dată, nu mai, numai de cât, oare cum, o dată, ori cât, tot odată, tot o dată, tot una, va să zică* „vrea să însemne”.

Interjecții

Prin natura lor, interjecțiile sunt mai greu de normat, inclusiv sub aspect ortografic. În principiu, interjecțiile compuse se scriu într-un cuvânt sau cu cratimă.

Se scriu într-un cuvânt interjecțiile compuse sudate: *behehe, heirup, iacă(tă), mehehe, tralala*.

Se scriu cu cratimă interjecțiile compuse analizabile: *cioc-boc, haida-de, hodoronc-tronc, hop-(ș-)așa, hopa-țopa, tic-tac, treanca-fleanca, tura-vura.*

Sucesiunile de interjecții diferite se scriu în cuvinte separate (*ia hai*), iar cele sinonime se despart prin virgulă sau semnul exclamării: *trosc, pleosc, trosc! pleosc!*.

Prepoziții

Primul component din prepozițiile compuse *fără de, până la* se scrie cu apostrof în cazul căderii, la pronunțarea în tempo rapid, a vocalei sale finale: *pân' la tine.*

Pronume și adjective pronominale

Se revine la scrierea într-un cuvânt a tuturor formelor pronumelui *niciunul* și ale adjectivului pronominal corespunzător *niciun* (*niciuna, nicio* etc.) – la fel ca a lui *vreunul, vreun* –, prin aplicarea consecventă a principiului conform căruia compusele trebuie distinse și grafic de îmbinările libere asemănătoare: *nici un* adverb + articol (*Nu e nici un om prost, nici un incult*), adverb + numeral (*Mă confundăți, eu nu am nici un frate, nici mai mulți*), *nici unul* adverb + pronume nehotărât (*Nu-mi place nici unul, nici celălalt*).

Substantive comune

Substantivele comune compuse se scriu într-un cuvânt sau cu cratimă:

- prepoziție + prepoziție + substantiv (uneori provenit din supin sau infinitivul lung): *deîmpărțit, demâncare* „mâncare” (pop.), *deochi, fărădelege, subsol*;
- adjectiv + substantiv, și anume: *bun, rău: bună-credință* „onestitate”; *bună-creștere, bună-cuviință* „politețe”; *bună-dimineața* (plantă); *bun-gust* „simț estetic”, *bun-plac, bun-rămas* „adio”, *bun-simț* „decentă”; *rea-credință, rea-voiință*;
- *prim* și *viceprim*: *prim-balerin, prim-balerină, prim-ministru, prim-plan, prim-pretor, prim-procuror, prim-secretar, prim-solist, prim-solistă, prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru*;
- prepoziția *după* + substantiv: *după-amiază, după-masă* „a doua parte a zilei”;

- substantiv + adjectiv: *argint-viu* „mercur”, *burtă-verde* „burghez”, *cal-turtit* „libelulă”, *coate-goale* „persoană săracă”, *făt-frumos* „tânăr frumos”, *floare-domnească* (plantă), *gură-spartă* „persoană care flecărește”, *iarbă-deasă* (plantă), *jur-fix* „zi de primire”, *lemn-câinesc* (plantă), *mamă-mare* „bunică”, *mațe-negre* (pește), *mațe-fripte* „persoană zgârcită”, *pește-auriu* (pește), *piatră-vânăță* „sulfat de cupru”, *rămas-bun* „adio”, *sânge-rece* „calm”, *tată-mare* „bunic”, *vorbă-lungă* „persoană care flecărește”;
- substantiv + prepoziție + substantiv: *arbore-de-cacao* (plantă), *bou-de-baltă* „bâtlan”; „gândac”, *brânză-n-sticlă* „persoană zgârcită”, *cal-de-mare* (pește), *câine-de-mare* „rechin”, *drum-de-fier* „cale ferată”, *floare-de-colt*, *gură-de-lup* „malformație”, *ochi-de-pisică* „mineral”, disc reflectorizant”, *pește-cu-spadă* (pește), *piatră-de-var* „carbonat de calciu”, *poale-n-brâu* „plăcintă”, *purice-de-apă* (crustaceu), *viță-de-vie* (plantă);
- substantiv + substantiv în nominativ: *an-lumină* „unitate de lungime”, *artist-cetățean*, *bas-bariton*, *bloc-diagramă*, *bloc-turn*, *cal-putere* „unitate de măsură”; *câine-lup* (specie de câini), *contabil-șef*, *cuvânt-titlu* „intrare de dicționar”, *cuvânt-cheie* „termen principal”, *cuvânt-vedetă*, *decret-lege*, *general-colonel*, *locotenent-comandor*, *mamă-soacră*, *marxism-leninism* „doctrină”, *mașină-capcană*, *mașină-unealtă*, *nord-est*, *pasăre-liră*, *pasăre-muscă* (păsări), *pește-ciocan* (pește), *situație-limită*, *volt-amper*, *watt-oră* (unități de măsură), *zi-lumină*, *zi-muncă*;
- substantive (articulat) + substantiv în genitiv: *calul-dracului* „libelulă”; *cerul-gurii* „palatul bucal”; *ciuboșica-cucului*, *floarea-soarelui*, *gura-leului*, *iarba-fiarelor*, *ochiul-boului* (plante), *pasărea-paradisului* (pasăre), *piatra-iadului* „azotat de argint”, *roza-vânturilor* (reprezentare grafică), *sângele-voinicului* (plantă), *vaca-Domnului* (insectă);
- izolări de propoziții/fraze (majoritatea – epitete): *cască-gură* „persoană distrată”, *ducă-se-pe-pustii* „dracul”, *du-te-vino* „mișcare”, *fie-iertatul* „răposatul”, *fluiere-vânt*, *flutură-vânt* „haimana”, *gură-cască* „persoană distrată”, *încurcă-lume*, *lasă-mă-să-te-las* „persoană indolentă”, *lă-mă-mamă* „persoană incapabilă”, *linge-blide* „parazit”, *nu-mă-uita* (plantă), *papă-lapte* „nătăfleț”, *pierde-vară* „persoană leneș”, *soare-apune*, *soare-răsare* (puncte cardinale), *sparge-val* „parapet”, *târâie-brâu*, *trei-păzește* (în expresii); *ucigă-l-crucea*, *ucigă-l-toaca* „dracul”, *uite-popa-nu-e-popa*, *vino-ncoa* /*vino-ncoace*

„farmec”, *zgârie-brânză* „persoană zgârcită”, *zgârie-nori* „construcție foarte înaltă”;

- elemente de compunere vechi + substantive existente în limba română: *baș-boier*, *treti-logofăt*, *vel-armaș*, *vtori-logofăt/ftori-logofăt* (Compusele de acest tip cu componente inexistente în limba română actuală se scriu într-un cuvânt: *bașbuzuc*);
- tipuri izolate: *ca-la-Breaza* (dans), *cuvânt-înainte* „prefață”, *mai-mult-ca-perfect* (timp verbal), *de-doi* (dans), *iarba-datului-și-a-faptului* (plantă), *mai-marele* „superiorul”, *sânge-de-nouă-frați* (plantă; rășină), *terchea-berchea* „persoană de nimic”, *trei-frați-pătați* (plantă).

Se generalizează scrierea cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc substanțe chimice distincte și specii distincte de plante sau de animale (cu nume științifice diferite).

Se scriu cu cratimă următoarele tipuri de substantive proprii:

➤ nume de locuri (cu excepția toponimelor urbane) cu structura substantiv + substantiv cu formă de nominativ-acuzativ, și anume:

- formate din două nume proprii de loc: *Cluj-Napoca*, *Bicaz-Tulgheș* (pas), *Bistrița-Năsăud*, *Caraș-Severin* (județe), *Guineea-Bissau*, *Iezer-Păpușa* (masiv muntos);
- cu structura nume propriu de loc + substantiv comun cu rol distinct (de cele mai multe ori termen generic geografic sau teritorial-administrativ: *Devcea-Est*, *Devcea-Vest* (vârfuri de deal), *Domnești-Sat*, *Domnești-Târg* (localități);
- cu structura substantiv comun + nume propriu de loc (de cele mai multe ori în compuse cu un termen generic care nu se mai folosește actualmente pentru realitatea denumită sau are un sens care nu corespunde realității locale actuale: *Baia-Sprie*, *Ocna-Șugatag* (localități), *Pârâul-Cărbuna* (pădure);

➤ nume de persoane reale și de personaje, și anume:

- nume de personaje istorice, literare, religioase cu structura nume de persoană + substantiv comun indicând un rang, un grad, o funcție etc. (indiferent de ordine): *Fărcaș-Aga*, *Roșu-Împărat* (dar *împăratul Roșu*), *Ali-Pașa*, *Negru-Vodă*, *Baba-Cloanța*, *Hagi-Tudose*;
- substantiv în nominativ-acuzativ + substantiv în genitiv:

- *Păunașul-Codrilor, Zâna-Zânelor;*
- substantiv + adjectiv: *Barbă-Albastră, Făt-Frumos, Harap-Alb;*
- substantiv + prepoziție sau adverb + substantiv: *Șchiopul-cât-Cotul;*
- adjectiv + *ca* + substantiv: *Albă-ca-Zăpada;*
- verb + substantiv (provenite din izolări): *Strâmbă-Lemne;*
- nume de personaje cu structură complexă: *Statu-Palmă-Barbă-Cot, Jumătate-de-Om-Călare-pe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop, Tic-Pitic-Inimă-de-Voinic.*

Scrierea locuțiunilor

Locuțiunile se scriu în general în cuvinte separate, nedeosebindu-se grafic de grupurile libere de cuvinte. Este vorba de locuțiuni:

- adjectivale: *altfel de* „diferit”, *astfel de* „asemenea”, *de prim rang* „de calitatea întâi”;
- adverbiale: *altă dată* „în altă împrejurare”, *alte dăți* „în alte împrejurări”, *bună știință*, *de bunăvoie* „benevol”, *de altfel* „de altminteri”, *în jur* „în preajma”, *în jur de* „aproximativ”;
- prepoziționale: *de jur împrejurul*, *în ciuda*, *în jurul*, *în locul*, *odată cu*;
- în locuțiunile *odată ce* „după ce, din moment ce” și *odată cu* „în același timp cu”, adverbul *odată* se scrie într-un cuvânt.
- pronominale: *Domnia Lui*, *Excelența Sa*, *Înalt Preasfinția Voastră*, *Măria Ta*;
- substantivale: *aducere aminte* „amintire”, *alter ego* „dublu”, *băgare de seamă* „atenție”;
- verbale: *a aduce aminte* „a aminti”, *a avea de-a face*, *a băga de seamă* „a observa”.

Se scriu cu cratimă unele locuțiuni adverbiale rimate sau/și ritmate: *calea-valea, câine-câinește, fuga-fuguța, treacă-meargă, vrând-nevrând.*

- Se despart prin virgulă grupurile componente, uneori rimate sau/și ritmate: *cu chiu, cu vai; de bine, de rău; de voie, de nevoie*.

Scrierea grupurilor de cuvinte

Se scriu într-un cuvânt sau cu cratimă:

- substantivele compuse cu o structură asemănătoare: *dublu-casetofon, prim-balerin, primadonă, primăvară, prim-plan, triplu-sec*;
- adverb + adjectiv (în general provenit din participiu): *bine crescut* „dezvoltat bine” (*aluat ~*), *bine cunoscut* „știut bine” (*caz ~ de toată lumea*), *bine înțeles* „priceput bine”, *bine venit* „sosit cu bine” (*~ din război*);
- adverb + adverb: *nici odată* „nici odinioară” (*Nu l-am crezut ~, nu-l cred nici acum*);
- adverb + articol: *nici un* (*Nu e un om prost și nici un incult*);
- adverb + numeral: *câte o dată* (tempo lent) „câte o singură dată” (*Mănâncă numai ~ pe zi*), *nici o dată* „nici măcar o singură dată” (*Nu numai că n-a citit lecția de mai multe ori, dar n-a citit-o ~*);
- prepoziție + adverb: *de mult* „de mult timp” (*N-a mai venit ~*);
- prepoziție + substantiv sau verb la supin: *de mâncare, de mâncat* (*a da de mâncare; De mâncat, aș mânca*); *după masa de prânz, după prânz*.

Dar se scriu într-un cuvânt sau cu cratimă compusele cu o structură asemănătoare: *demâncare, demâncat* „mâncare”, *după-amiază, după-masă* „a doua parte a zilei”.

Grupurile relativ stabile de cuvinte se deosebesc de cuvintele compuse cu structură și componentă asemănătoare, în care elementele componente nu-și păstrează sensul de bază și nu corespund realității denumite și care se scriu fie cu cratimă (*bine-crescut* „cuvios”, *bine-cunoscut* „celebru”, *bine-venit* „oportun, agreeat”; *apă-albă* „cataractă”, *bună-creștere* „politețe”, *bună-dimineața* „plantă”, *piatră-vânăță* „sulfat de cupru”), fie într-un cuvânt: *bineînțeles* „desigur”, *bunăstare* „prosperitate”, *câteodată* „uneori”; *demult* „odinioară”, *niciodată* „nicicând”, *niciun* (adjectiv pronominal), *untdelemn* „ulei”.

Câteva norme morfologice

Adjectivul

- Adjectivul *drag* (inclusiv substantivizat) are la feminin plural (și genitiv-dativ singular nearticulat) forma *dragii*, articulat *dragile* (*fete dragii*, *dragile mele*, nu *drage*, *dragele*; dar *ultimele*, nu *ultimile*); forma *dragă* se folosește în adresare atât pentru feminin, cât și pentru masculin.
- La unele adjective neologice, norma actuală, reflectând uzul persoanelor cultivate, admite la feminin forme cu și fără alternanța *o* (accentuat) – *oa*, cu ordinea de preferință *analoaga/analogă*, *omoloagă/omologă*, în timp ce la altele nu admite forme cu *oa* (*barocă*, *echivocă*).
- La adjectivele terminate în *-uu*, norma actuală recomandă în continuare pronunțarea finalei ca hiat: m. sg. *ambiguu* (*-gu-u*), f. *ambiguă* (*-gu-ă*), f. pl. *ambigüe* (*-gu-e*), dar m. pl. *ambigui* (*-gui*).
- Câteva adjective (*anumit*, *diferit*, *mult*, *puțin*, *tot*) au la genitiv-dativ plural desinența pronominală *-or*: *anumitor*; acestea, precum și *destul*, *divers*, *felurit*, *numeros*, pot exprima la plural valoarea de genitiv printr-o construcție cu prepoziția *a*, iar pe cea de dativ – cu prepoziția *la*, ambele + acuzativul, ca și numeralele (*votul a zece/a numeroși parlamentari*).
- Adjectivele invariabile au aceeași formă la toate cazurile/genurile/numerele, printre acestea numărându-se adjectivele cu finala *-ce*: *atroce*, *eficace*, *motrice*, *perspicace*.

Articolul

- Genitiv-dativul plural articulat al substantivului *ou* este *ouălor* (nu *ouălelor*).
- Articolul posesiv la feminin singular este *a* și înaintea genitiv-dativului adjectivului posesiv postpus: (*al*) *unei prietene a mele* (nu *ale*).
- Articolul hotărât enclitic (singular și plural) se leagă cu cratimă:
  - în împrumuturile a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *bleu-ul*, *show-ul*;

- în împrumuturile care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: *dandy-ul* (nu *dandiul*), *dandy-i*; *gay-ul*, *gay-i*; *hippy-ul*, *hippy-i*; *party-ul*; *playboy-ul*, *playboy-i*; *story-ul*.
- Se recomandă atașarea fără cratimă a articolului la împrumuturile – chiar nedaptate sub alte aspecte – care se termină în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *boardul*, *clickul*, *gadgetul*, *itemul*, *trendul*, *week-endul*;
- la cuvintele greu flexionabile: *pH-ul*, *RATB-ul*; *x-ul*; *10-le*, *11-le*;
- în numele de locuri a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *Bruxelles-ul* .

Numeralul

- Numeralul cardinal *unu* se scrie fără *-l* final (scrierea cu *-l* fiind hipercorectă, spre deosebire de pronumele nehotărât): *N-au fost aleși doi reprezentanți, ci numai unu*; *Dintre trandafiri, cel mai bine miroseau doi albi și unu roz, dar Unul a reușit, iar celălalt nu*.
- Numeralul cardinal „12” și cel ordinal corespunzător trebuie folosite cu forma de feminin atunci când se referă la substantive feminine: *ora douăsprezece, douăsprezece mii de lei, clasa a douăsprezecea* (dar se acceptă și formele de masculin în indicarea datei: *doi, doisprezece, douăzeci și doi mai*).
- Norma a acceptat formele *paisprezece, șaisprezece, șaizeci* (în loc de *patrusprezece, șasesprezece, șasezeci*, care nu mai sunt admise, fiind pedante), pronunțările în tempo rapid [cinsprezece] și [cinezeci] **pentru numeralele** Nu sunt admise de normă forme ca *unșpe, unsprece, șaișpce; douășunu; pașopt* (deși este acceptat derivatul *pașoptist*); *două mii (milioane etc.) și o sută*.
- Pentru indicarea primei zile a fiecărei luni trebuie folosit numeralul ordinal, și nu cel cardinal: *Întâi Decembrie, Întâi Mai*, nu *Unu Decembrie, Unu Mai*.
- Normele actuale acceptă la femininul nearticulat al numeralului ordinal *întâi* postpus substantivului și forma *întâia*: *clasa întâi/întâia*.
- Aproximația în interiorul unor limite numerice se redă fie prin construcții cu prepoziții (*S-au prezentat între douăzeci și treizeci de persoane, Temperaturile minime se vor situa între 2 și 4 grade, Deschis între 10 și 18/de la 10 la 18, În*

concediu de la 1 (până) la 31 august), fie, în scris, prin alăturarea numeralelor despărțite prin linie de pauză (*S-au prezentat douăzeci – treizeci de persoane, Temperaturile minime vor fi de 2 – 4 grade, Deschis 10 – 18, Concediu 1 – 24 august*), dar nu prin combinarea celor două procedee (nu: *Deschis între 10 – 18*).

- În texte, numeralele se scriu rar „în litere” (cu excepția unor documente comercial-administrative, de exemplu, în formulare, pentru securizarea sumelor de bani înscrise) și mai frecvent cu cifre, cu excepția numeralelor sub zece, care se scriu, în general, în text în cuvinte (*Alfabetul limbii române are 31 de litere, dintre care două sunt litere-vocale*).
- Valoarea de genitiv se exprimă cu ajutorul prepoziției *a*, iar cea de dativ – cu prepoziția *la*, ambele + acuzativul (*votul a doi senatori; a dat note la doi elevi*).

Pronumele și adjectivul pronominal

- În construcția cu prepoziția *de* (care și-a pierdut sensul partitiv, dobândind sensul „de felul”) + pronume posesiv, norma actuală admite atât pluralul, cât și singularul: *un prieten de-ai mei/de-al meu, o prietenă de-ale mele/de-a mea*.
- Prepoziția *pe* la acuzativul pronumelui relativ *care* cu rol de complement direct este obligatorie (*Omul pe care l-am văzut*, nu *Omul care l-am văzut*).

Substantivul. Genul substantivului

- Norma actuală a optat pentru un singur gen, și anume *astru* masculin, *clește* masculin (cu pl. *clești*), *foarfecă* (feminin).
- Conform tendinței de specializare, la unii termeni, a masculinului pentru limbajul tehnic, norma actuală admite și genul masculin (și deci pluralul în *-i*) la substantive ca *element*¹ (de calorifer) s. m., pl. *elementi*, față de *element*² s. n., pl. *elemente*; *robinet* s. n./s. m., pl. *robinete/robineți*; *virus*¹ „program de calculator” s. m., pl. *virusi*, *virus*² „agent patogen” s. n., pl. *virusuri*.
- La substantivul împrumutat din engleză *mass-media* s-a admis (în acord cu forma și în conformitate cu trecerea unor plurale neutre latinești la origine la feminin singular) folosirea lui ca feminin singular (*mass-media actuală*), cu genitiv-dativul articulat *mass-mediei* (*prin intermediul mass-mediei*).

Substantivul. Nominativ-acuzativul singular

- Tendința distingerii între forma de singular și cea de plural se concretizează în acceptarea de către norma academică a unui singular precum *cârnat* (pl. *cârnați*).
- Norma nu admite decât formele *salariu*, *serviciu*, nu *salar*, *servici*, prima fiind taxată în cel mai bun caz ca regională, iar a doua ca incultă.
- La substantivele feminine neologice nume de ocupații terminate în *-ogă* norma nu a admis (și) formele în *-oagă*: *filologă* (nu (și) *filoloagă* – evitată, probabil, și din cauza coincidenței finalei cu adjectivul *oloagă*), *pedagogă*; aceste forme feminine sunt însă rar folosite, existând tendința de a utiliza cu referire la feminin echivalentul masculin (expresie a unei puternice rezistențe față de încercările de feminizare a numelor de ocupații): *Ea este filolog* (dar *fizician/fiziciană* etc.).
- Norma literară respinge forma *doctoră*, admitând numai *doctoriță*.

Substantivul. Genitiv-dativul singular

- Substantivele feminine terminate la nominativ-acuzativ singular în *-e* sau *-ee* (care au pluralul tot în *-ee* sau nu se folosesc la plural) au aceeași formă și la genitiv-dativul singular nearticulat: *justețe*, *onomatopee*; *acestei justețe*, *onomatopee*, iar cele articulate se formează adăugând articolul hotărât *-i* la această formă comună: *justeței*, *onomatopeei*.
- Unele substantive feminine omonime la nominativ-acuzativ singular au genitiv-dativul singular diferit; *maică*¹ „călugăriță”, g.-d. art. *maicii*; *maică*² „mamă”, g.-d. art. *maicei/maicii/maichii*; *soră*¹ „grad de rudenie”, g.-d. art. *surorii*, *soră*² „infirmieră”, g.-d. art. *sorei*; la substantivul *piele*, genitiv-dativul diferă în funcție de sens: *pielii*, dar (la animale) *pieii*.
- La unele substantive feminine nume de rudenie terminate în *-ică*, precum și la substantivul masculin *vlădică*, asemănător formal cu ele, sunt admise mai multe forme de genitiv-dativ singular: *mămicăi/mămicii/mămichii*, *vlădicăi/vlădicii/vlădichii*.

- Formațiile cu structura substantiv denumind persoane (grade de rudenie sau relații sociale) + adjectiv posesiv: *bunicu-meu, bunică-mea, nevastă-mea, soră-mea* au genitiv-dativul la masculin cu articolul proclitic *lui*: *lui bunicu-meu*, iar la feminin *bunică-mii, nevesti-mii, soră-mii*.
  - Unele substantive proprii provenite din substantive comune au genitiv-dativul diferit de acela (articulat) al substantivelor comune respective: *lui Brăduț, Floricicăi/Florichii, Floarei*, față de *brăduțului, floricelei, florii*.
  - La unele nume proprii, normele actuale admit variante de flexiune: *Floricăi/Florichii, Ilenei/Ileanei*.

Substantivul. Pluralul

- Ambele forme sunt admise ca variante literare libere, cu preferință pentru una dintre ele (indicată prima în *Dicționar*); precum *căpșuni/căpșune, cireșe/cireși, coarde/corzi, coperte/coperți, găluște/găluști*, ca și *râpe/răpi*, respectiv: *niveluri/nivele* „înălțime, stadiu, treaptă”, ca și *chipie/chipiuri, tuneluri/tunele*.
- Se admite o singură formă la unele substantive feminine (*monede*, dar *gagici, poieni, țigănci*) și neutre precum *chibrituri* (*chibrite* fiind simțit ca incult), dar *seminare* (*seminarii* nemaiaivând sprijin într-un singular în *-iu*).
- Substantivele feminine formate cu sufixul *-toare* care au sensuri diferite se constituie în serii dintre care cele care desemnează persoane au pluralul la fel cu singularul (*apărătoare, lipitoare*), în timp ce au pluralul în *-i* cele care desemnează obiecte (*apărători*) sau animale (*lipitori*).

Substantivul. Pluralul

Se recomandă:

- folosirea unor substantive cu aceeași formă la singular și la plural: *dandy, gay, hippy, peso, playboy*;
- încadrarea în modelul substantivelor românești, prin formarea pluralului:
  - la cele masculine – cu desinența *-i*, cu alenențele fonetice corespunzătoare: *adidași, bodyguardzi/bodigarzi, brokeri, dealeri, racketi, ca boși*;

- la cele neutre, în general cu desinența *-uri*, legată direct la cuvintele – chiar neadaptate sub alte aspecte – care se termină în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *boarduri*, *clickuri*, *gadgeturi*, *itemuri*, *trenduri*, *week-enduri*.

Verbul

➤ *Hotărârea Academiei Române* privind revenirea la *â* în scrierea limbii române are implicații și în scrierea unor verbe, și anume:

- verbele de conjugarea a IV-a terminate la infinitiv în *î* se scriu:
- la sfârșit cu *-î*, și anume la infinitiv prezent (și la modurile și timpul compuse cu acesta – viitor și condițional-optativ prezent), la indicativ perfectul simplu persoana a III-a singular (*el, ea coborî*) și la imperativ negativ persoana a III-a singular (*nu coborî*);
- în interior cu *â*: indicativ prezent persoanele I și a II-a plural (*coborâm, coborâți*), perfect simplu persoanele I și a II-a singular și toate persoanele la plural (*coborâi* etc.), mai-mult-ca-perfect toate persoanele (*coborâsem* etc.), conjunctiv prezent persoanele I și a II-a plural (*să coborâm, să coborâți*), imperativ persoana a II-a plural (*coborâți*), gerunziu *coborând*, participiu și supin *coborât* (și modurile, timpurile compuse cu acestea – prezumtiv prezent, respectiv perfect compus, viitor anterior, conjunctiv, condițional-optativ și prezumtiv perfect);
- gerunziul verbelor de conjugările I, a II-a și a III-a formate cu sufixul *-ând* se scrie cu *â*: *cântând, având, tăcând, făcând, mergând, pierzând*.

La verbele care încep cu *î-* (*a începe, a învinge*), acesta se păstrează și în interiorul cuvântului, la modurile la care forma negativă se realizează cu prefixul *ne-* (și adverbele *mai, prea*): *neîncepând, nemaiîncepând, neîncept*.

➤ Cealaltă prevedere a *Hotărârii Academiei Române* din anul 1993 privește modificarea scrierii formelor de indicativ prezent persoanele I singular și plural și a II-a plural ale verbului *a fi*, revenindu-se la scrierea lor anterioară, cu *u*: *sunt, suntem, sunteți* (pronunțate [suntem], [sunteți], și nu [sîntem], [sînteți]).

- Formele fără *-ră-* la indicativ mai-mult-ca-perfect plural sunt învechite/

populare.

- Imperativul negativ se formează de la infinitiv, de aceea la verbe ca *a duce*, *a face*, *a fi*, *a zice* diferă de cel pozitiv: *du/nu duce*, *fă/nu face*, *fii/nu fi*, *zi/nu zice* etc.
- Verbele de conjugarea I *a agreea*, *a crea*, *a procrea*, *a recrea*, *a suplea* păstrează vocala *e* din rădăcină înaintea sufixului de prezent: *agreez*, *agreezi*, *agreează*.
- *A continua* are, conform normei actuale, la indicativ și conjunctiv prezent, persoana I singular, forma *(eu) (să) continui* (nu *continuu*).
- *A da* are imperfectul *dădea*, dar *a reda* „a descrie” – *reda*.
  - *A decerna* trebuie conjugat cu *-ez*: *(eu) (să) decernez* (nu *să decern*).